

GYURKÓ SZILVIA

A gyermekjogok helyzete Magyarországon 2021-ben

I. BEVEZETÉS

A gyermekjogok oszthatatlanok. Minden gyermek jog minden gyermeké, és minden gyermeket megillet valamilyen gyermekjog. Harminc évvel a Gyermekjogi Egyezmény¹ magyarországi ratifikálása² után ennek az alapelvnek magától értetődőnek és természetesnek kellene lennie. Még sincs így. A gyermekjogok érvényesülése kapcsán általánosságban elmondható, hogy 2021-ben is voltak olyan gyermekcsoportok, amelyeknek súlyosan sérültek az alapvető jogai (például a roma gyerekek vagy a speciális nevelési igényűek), és vannak olyan alapjogok, amelyekről tudatosan lettek megfosztva a gyerekek (például az információhoz való hozzáférés).

Jelen cikk a 2021. évre vonatkozó Gyermekjogi Jelentés alapján készült, ami a hatodik ilyen munkája a Hintalovon Alapítványnak és a közreműködő szakembereknek.³ A megállapítások struktúrája az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által 2020-ban kiadott, Magyarországnak szóló Záró Észrevételek felépítését követi.⁴ Módszertanilag pedig a 2021. évben megjelent vagy a 2021-re vonatkozó statisztikai adatok, kutatási eredmények, jelentések, publikációk, nyilvános események beszámolóit, illetve sajtómegjelenések alapulvételével készül a Gyermekjogi Jelentés. Minden jelen cikkben hivatkozott adat és információ forrása megismerhető a „Gyermekjogi Jelentés 2021” című online kiadványból.

II. MILYEN ÚJ RENDELKEZÉSEK ÉS DÖNTÉSEK BEFOLYÁSOLTÁK A GYEREKEK ÉLETÉT 2021-BEN?

A gyerekek valószínűleg kevésbé érzékelték, de 2021-ben az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) volt a jogszabályalkotást tekintve második legaktívabb minisztérium mint a gyerekek és az ifjúság védelméért felelős

akkor ágazati irányító.⁵ Hosszú ideje komoly kihívást jelent a gyermekekkel foglalkozó szakmáknak (főleg a gyermekvédelemnek), hogy folyamatosan változó jogszabályi környezetben dolgozzanak. Ez 2021-ben sem változott – összesen 832 releváns törvény, kormányrendelet, illetve szakmai rendelet született.

Az EMMI gyerekeket is érintő jogszabályai közül kiemelkednek az öröbefogadási folyamatot felgyorsítani hivatott „Gyermekeink védelmében informatikai rendszerre” (GYVR) való átállást érintő rendelkezések,⁶ a gyermekvédelmi gyám működését érintő egyes változások;⁷ illetve a Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézettel (NSZI) kapcsolatos rendelkezések, mely utóbbi kezelésébe került át 2021-ben például a gyermekvédelmi hívószám is.⁸

A magyarországi öröbefogadások helyzetére reflektálva érdemes kiemelni, hogy a KSH adatai szerint 2021. december 31-én 1693 gyerek várt öröbefogadásra, míg az öröbefogadásra alkalmas házaspárok száma 2748, az egyedülállóké 298 volt. A statisztikák szerint 2016 óta először esett 1000 alá az öröbefogadások száma (901). Van még tehát tér a fejlődésre, fejlesztésre ezen a területen is.

2021-ben hatályba lépett több olyan fontos szabályozás, amely gyermekvédelmi és szociális tárgyú törvényeket módosít egy előző évben kihirdetett jogszabálycsomagnak⁹ köszönhetően. A legfontosabb módosítások közül, amelyek közvetlenül befolyásolják alapvető gyermekjogi jogok érvényesülését, kiemelendők az alábbiak:

– A házassági bontóperekben, szülői felügyelettel kapcsolatos eljárásokban csak kirendelt szakértői bizonyításra kerülhet sor. A kapcsolattartás megváltoztatása önálló keresetként is indítható. 2021. november 17-én hirdették ki az egyes igazságügyi tárgyú, valamint kap-

¹ Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény).

² Kihirdette az 1991. évi LXIV. törvény.

³ A teljes éves jelentés, és a korábbi anyagok megismerhetőek: <https://hintalovon.hu/gyermekjogi-jelentes/> (utoljára megnyitva: 2022.08.29.).

⁴ Megismerhető: Bizottság Záró Észrevételei 2020. https://gyermekjogiejegyzmeny.hu/?page_id=221 (utoljára megnyitva: 2022.08.29.).

⁵ A Wolters Kluwer Jogtár szerkesztőségének jogalkotást érintő statisztikai kimutatása.

⁶ Alapját a családvédelmi akciótervvel összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2019. évi CXXVI. törvény teremtette meg.

⁷ 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről.

⁸ Az Intézet a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi terület szakmafejlesztési feladatait látja el.

⁹ 2020. évi CXLVII. törvény az egyes gyermekvédelmi és szociális tárgyú törvények módosításáról.

csolódó törvények módosításáról szóló 2021. évi CXXII. törvényt, amely már lehetővé teszi, hogy a bíróság az egyik szülő kérelmére is dönthesse a szülői felügyelet közös gyakorlásáról, akár a váltott gondoskodásról, ha ez szolgálja a kiskorú gyermek érdekét, amit minden esetben a bíróságnak kell gondosan mérlegelnie. A szabályokat a 2022. január 1-je után indult bírósági eljárásokban lehet alkalmazni.

– A büntetőeljárás kódex¹⁰ módosítása révén nagyobb hangsúlyt kapott az áldozatsegítés. A gyermekkorúak által elkövetett prostitúciós cselekmények nem valósítanak meg szabálysértést. Megemelték a gyermekek szexuális célú kihasználásával kapcsolatos esetekben kiszabható büntetési tételeket. Bevezették, hogy a gyermekvédelmi intézmények értesítést kapjanak a feltételes szabadságra bocsátás előtt két hónappal és szabadlábba helyezéskor, így van némi idejük felkészülni a helyzet értékelésére, és az esetleg szükséges intézkedések meghozatalára.

– Hazánkban is alkalmazni kezdik a *Barnahus-módszert*,¹¹ amelynek célja, hogy az igazságügyi meghallgatás ne traumatizálja tovább az áldozattá vált gyermeket. A meghallgatás ezért speciálisan képzett szakértő (rendőr és később szaktanácsadó) közreműködésével történik. A büntetőeljárás törvény 2021. január 1-jétől hatályos – s már említett – módosítása már lehetővé teszi, hogy igazságügyi szakpszichológus vagy a Gyvt.-ben¹² meghatározott szaktanácsadó kérdezze ki a büntetőeljárás kihallgatásban érintett gyermekeket, akiket eddig a rendőrség munkatársai hallgattak ki.

– 2021 nyarán fogadta el az Országgyűlés a komoly társadalmi vitát eredményező ügynevezett *pedofilellenes törvényt*,¹³ melyet hazai és nemzetközi szinten is számos kritika ért. A törvénycsomag által módosult a gyermekvédelmi, a családvédelmi, a köznevelési, a gazdasági reklámtevékenységről szóló, illetve a médiatörvény is. Ennek eredményeképpen a különböző nemi identitások és szexuális orientáció bármilyen ábrázolása vagy megvitatása akár az iskolákban, akár a televízióban jogellenesé vált Magyarországon. Oktatási, nevelési intézményben szexuális felvilágosítást, lelki egészségfejlesztést, szerhasználati ártalmakkal kapcsolatos órákat csak a jogszabályban kijelölt szerv nyilvántartásba vétele után tarthat intézményen kívüli szervezet vagy szakember.

A jogszabályok szintjén tehát számos pozitív, az előre lépés lehetőségét magában hordozó és néhány komoly kritikát kiváltó változás történt 2021-ben – ezek gyakorlati érvényesüléséről és az érintett gyerekek életére, jo-

gaira gyakorolt hatásáról csak a következő években fogunk tudni számot adni.

A gyerekekre vonatkozó normakörnyezetet a jogalkotókon kívül az Alkotmánybíróság is komolyan befolyásolta 2021-ben. Határozatai közül kiemelkedik a *9/2021. (III. 17.) AB határozat*,¹⁴ amely alaptörvény-ellenesnek nyilvánította, és 2021. június 30-i hatállyal megsemmisítette a köznevelési törvény azon rendelkezését, amely kizárta a 4–5 éves kor közötti gyermekek esetében az óvodai nevelés alóli felmentést. A döntést a testület azzal indokolta, hogy előfordulhatnak olyan egyedi élethelyzetek, amelyek a családi környezetben történő nevelést indokolják, valamint hogy az iskolaérettség megállapítása elsősorban a szülő joga. A *17/2021. (V. 13.) AB határozat*¹⁵ pedig a jogalkotó mulasztással előidézett alaptörvény-ellenességét állapította meg arra hivatkozva, hogy nincs olyan garanciális szabály, amely biztosítaná, hogy a sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek az óvodai nevelés során megkaphassák az ahhoz szükséges fejlesztést, amely esélyt ad nekik arra, hogy tankötelezettségüket a normál tanrendű gyermekekkel integrált oktatásban teljesíthessék.

Az AB említett döntései azért fontosak, mert a 2021/2022-es tanévben az eddiginél jelentősebb mértékben, 6550 fővel emelkedett az SNI-s tanulók száma.¹⁶ A KSH adatai szerint, míg a 2020/2021-es tanévben 93 736 főt tartottak nyilván, addig a 2021/2022-es tanévben már 100 286 főt. Bár az SNI-s tanulók számának emelkedése már a korábbi években is jellemző volt, szakemberek szerint ezt a robbanásszerű növekedést elsősorban a köznevelési törvény már hivatkozott 2019-es módosítása idézte elő, aminek értelmében minden gyereknek iskolába kellett mennie, aki augusztus 31-ig betöltötte a 6. életévét, ezzel kizárva a rugalmas iskolakezdés lehetőségét. Az Alkotmánybíróság a fogyatékos gyermekek kapcsán kimondta a törvényt módosítás alaptörvény-ellenességét, és előírta az SNI-s gyerekek helyzetének törvényi rendezését. Ennek a jogalkotó még 2021-ben eleget is tett.

Az óvodába és iskolába járó gyerekek helyzetét szabályozó normaanyag tehát 2021-ben több ponton is pozitív irányba mozdult. Reméljük, az érintett gyerekek haszonélvezői lesznek ennek a változásnak, bár az elmúlt évek tapasztalatai alapján vannak olyan gyermekcsoportok, akikkel szemben rendszerszintű hátrányos megkülönböztetés érvényesül gyermekkorukban – különösen az iskolai éveik alatt.

Az iskolai élet kapcsán a gyerekek mindennapjait befolyásolta 2021-ben, hogy 459 iskolában 566 fő iskolaőr is szolgálatot teljesített az Országos Rendőr-főkapitányság tájékoztatása szerint. A 2021/2022-es tanévre vonatkozó megyei adatok alapján Borsod-Abaúj-Zemplén megyében volt a legtöbb olyan intézmény (76), ahol iskolaőr teljesít

¹⁰ A büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvény.

¹¹ Szombathely után Budapesten, Miskolcon, Debrecenben és Gyulán jön létre meghallgató és terápiás központ a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok – TEGYESZ – keretein belül.

¹² 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.

¹³ 2021. évi LXXIX. törvény a pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról.

¹⁴ [http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/479d386749f786f1c1258477005b4aa3/\\$FILE/9_2021%20AB%20hat%C3%A1rozat.pdf](http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/479d386749f786f1c1258477005b4aa3/$FILE/9_2021%20AB%20hat%C3%A1rozat.pdf).

¹⁵ [http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/a61439751026de7bc12585e6005c3644/\\$FILE/17_2021%20AB%20hat%C3%A1rozat.pdf](http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/a61439751026de7bc12585e6005c3644/$FILE/17_2021%20AB%20hat%C3%A1rozat.pdf).

¹⁶ <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas2122e/index.html>.

tett szolgálatot, míg Vas megyében a legkevesebb (1). Az iskolaőrök a 2020/2021-es tanévben 335 esetben fogantatosítottak valamilyen intézkedést, míg a 2021/2022-es tanév első félévében 136 intézkedés történt.

Mindemellett a KSH adatai¹⁷ szerint az általános iskolában dolgozó pedagógusok száma csökkenő tendenciát mutat; a 2019/2020-as tanévben 75 428, a 2020/2021-es tanévben 75 157, a 2021/2022-es tanévben pedig 74 481 tanár dolgozott. 2021. október 5-én, a Pedagógusok világnapján a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezete (PDSZ) és a Pedagógusok Szakszervezete (PSZ) bejelentette a sztrájkbizottság megalakulását és a tárgyalások kezdeményezését a kormánnyal „az elviselhetetlen bérhelyzet azonnali megoldása, és a nevelés-oktatási intézményekben tapasztalható állapotok azonnali javítása érdekében”.

A 2021. évben a roma gyerekek és a szegénységben élő családok gyermekeinek esetében nyert egyértelmű bizonyítást a hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütőköző gyakorlat magyarországi megléte. 2021 márciusában *Romák Magyarországon: A diszkrimináció kihívásai* címmel¹⁸ jelent meg jelentés az Európai Unió támogatásával, amely kimondja, hogy a romák az élet összes területén komoly hátránnyal küzdenek. Így többek között a roma gyerekek aránytalanul nagy számban kerülnek a gyermekjóléti központok, a gyámhatóságok látókörébe, és a családból való kiemelés is körükben a legjellemzőbb, míg a visszagondozás nehézkes, hosszadalmas, és sok esetben arra már nem fordítanak hangsúlyt az állami szereplők.

2021 novemberében a nemzeti ombudsmanhelyettes kiadta az *5/2021. számú elvi állásfoglalását*¹⁹ a nagy nyilvánosságot kapott gyöngyöspatai nevelési-oktatási intézményekben zajló, roma gyerekekkel szembeni diszkrimináció komplex, interdiszciplináris utóvizsgálatáról. Ebben többek között megállapítja, hogy a korábbi években az érintett általános iskolában a tudatos elkülönítés helyébe az évek során a spontán szegregáció lépett. A 2021/2022-es tanévre a gyerekek száma jelentősen csökkent, és mostanra már szinte kizárólag roma gyerekek járnak az intézménybe.

2021 októberében a Fővárosi Törvényszék ítéletében kimondta, hogy az Emberi Erőforrások Minisztériuma (illetve korábban annak jogelődje) mint a szociális ágazat irányítója megsértette azoknak a gyermekeknek az egyenlő bánásmódhoz való jogát, akiket kizárólag anyagi helyzetük miatt emeltek ki családjukból azzal, hogy nem adott világos szakmai módszertani útmutatást a „kizárólag anyagi okra visszavezethető családból való kiemelés tilalmának érvényesülése tárgyában, és nem végzett célzott ellenőrzést a gyermekvédelmi szervek ez irányú gyakorlatáról”. A bíróság nemcsak a szegénység miatti diszkriminációt állapította meg, hanem azt is,

hogy ezeknek a gyerekeknek a roma származásuk miatt is hátrányt kellett elszenvedniük, merthogy a szegénység elsősorban a roma gyerekeknél válik egyben kiemelési okká is.²⁰

III. MILYEN VOLT GYEREKNEK LENNI 2021-BEN MAGYARORSZÁGON?

Az előző bekezdésben hivatkozott döntések azért is fontosak, mert az Európai Unióban a gyerekek 24,2%-át érinti a *szegénység és a társadalmi kirekesztődés kockázata*, Magyarországon pedig 21,7% az arányuk. Nem kérdés, hogy a koronavírus-járvány még tovább súlyosbította a korábban is létező egyenlőtlenségeket, így a kormányzatnak, a minisztériumnak és a terepen dolgozó gyermekvédelmi szakembereknek különösen nagy felelősségük van abban, hogy gyerekek pusztán anyagi okoknál fogva ne veszíthessék el a családjukat. A hátrányos helyzetű gyerekek lemaradásait a digitális oktatás bevezetése tette a legnyilvánvalóbbá. A legszegényebb családokban élő gyerekeknek nemcsak a tárgyi eszközök nem álltak a rendelkezésükre, de az internet-hozzáférés sem volt megoldott számukra. A materiális depriváción túl további nehézséget okozott a gyerekek és a szülők digitális kompetenciájának hiánya is.

A gyermekvédelmi szakellátás általános helyzete különösen fontossá tenné a családmegtartó szolgáltatások megerősítését – erről azonban 2021-ben sem volt szó. Az ombudsmani jelentések²¹ is évről évre hangsúlyozzák a területen tapasztalható problémákat: szakemberhiányt, fluktuációt, nem megfelelő anyagi- és tárgyi feltételeket. A jelentésekben megkérdezett szakemberek közül többen emelték ki a nevelőszülőktől gyermekotthonba kerülő gyerekekkel kapcsolatos nehézségeket. A szakemberek túlterheltségével kapcsolatban ki kell emelni a területen évek óta tapasztalható szakemberhiányt. A KSH adatai alapján 2020-ban a gyermekotthonokban és lakásotthonokban engedélyezett 3649 álláshely több, mint 10 százaléka (394) volt betöltetlen. A helyzet ennél is aggasztóbb a speciális ellátást nyújtó intézmények vonatkozásában, ahol a 644 álláshely közül 164, vagyis minden negyedik státusz maradt betöltetlenül. Kifejezetten kevés a pszichológus és mentálhigiénés szakember.

A gyermeki jogok sérülésének kockázata tehát a roma és a szegénységben élő, valamint családjukon kívül nevelkedő gyerekeknél különösen magas. Szintén tapasztalható hátrányos megkülönböztetés a fogyatékossgal élő gyerekeknél és súlyos rendszerszintű hátrányt okozhat, ha ezek között a kockázati tényezők közül több is felismerhető egy gyereknél.

Egy egyéni panaszbeadvány nyomán lefolytatott ombudsmani vizsgálat 2021-ben²² rávilágított a *fogyatékossgal élő gyerekek oktatásának és intézményi elhelyezé-*

¹⁷ https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0008.html.

¹⁸ https://minorityrights.org/wp-content/uploads/2021/03/MRG_Rep_RomaHung_HU_Mar21_E.pdf.

¹⁹ <https://www.ajbh.hu/documents/2657648/adba0e8d-7646-7c6d-d13d-2eb39fa4e847>.

²⁰ <https://www.rosaparks.hu/wp-content/uploads/2021/10/errc.pdf>.

²¹ AJB-125/2021.; AJB-416/2021.; AJB-643/2021.; AJB-1327/2021.; AJB-3105/2021. sz. ügyekben készült jelentések.

²² AJB-1572/2021. sz. ügyben készült jelentés.

sének rendszerszintű problémáira. Az oktatás vonatkozásában az ombudsmani vizsgálat megállapította, hogy a sajátos nevelési igényű gyerekek számára nem minden esetben biztosított a lakókörnyezetükben az állapotukhoz igazodó oktatáshoz való hozzájutás.

Az elmúlt években folyamatosan napirenden volt a fogyatékos személyek ellátását biztosító nagy létszámú intézmények kiváltása, azonban ennek jelentős hatása még nem érződik. A KSH OSAP adatai bár az elmúlt években lassú csökkenést mutatnak, 2020-ban még mindig 630 fő 0–17 éves gyermek élt fogyatékos személyeket ellátó bentlakásos intézményben.

Szintén nincs változás a gyermekvédelmi szakellátásban élő különleges és kettős szükségletű gyermekek elhelyezésében. Közülük az elmúlt években közel ötezer 0–17 éves élt szakellátásban – ez az összes szakellátásban élő kiskorú gyerek 23%-a. 2021-ben ezeknek a gyerekeknek 36,8%-a élt gyermekotthonban, 5,7%-uk pedig ápolást, gondozást nyújtó intézményben, amely arány szinte változatlan volt az elmúlt években.

Az látszik tehát, hogy nagyon különböző gyermeki tapasztalatokat szerezhetnek az előbb felsorolt érintettségekkel rendelkező gyerekek azon kortársaikhoz képest, akiknek semmilyen speciális szükséglete, egyéni vagy családi szintű (például tartós vagy súlyos anyagi) problémája nincsen és nem roma származású. Persze még a komoly kockázati tényezőkkel nem érintett gyerekeknél is előfordulhat olyan speciális helyzet (például betegség), vagy veszélyeztető faktor (például bántalmazás), ami befolyásolja jogaik érvényesülését.

Ha megnézzük az egészség, a betegség, tartós betegség és a bántalmazás kapcsán a gyermeki jogok érvényesülését, akkor egyrészt azt látjuk, hogy a tartósan beteg, kórházi ellátásban részesülő gyerekek helyzete 2021-ben kedvező irányba változott: a kiemelt figyelmet igénylő gyermek, tanulók körén belül a köznevelési törvénybe²³ bekerült a tartós gyógykezelés alatt álló gyermek, tanuló fogalma is, és a jogszabály definiálja e tanulók körét.

Bár a *koronavírus-járvány* 2020-as kitörésekor a gyerekek kevésbé fertőzödték meg, a későbbi vírusmutációk fertőzőbbek voltak rájuk nézve. Arról, hogy a fertőzött gyerekek közül hányan szorultak kórházi ápolásra, a *Nemzeti Népegészségügyi Központ* (a továbbiakban: NNK) nem tart nyilván adatot. Bár az év elején még több hétre bezártak az iskolák, az őszi időszakban a romló járványhelyzetben sem került sor újabb iskolabezárásokra, ami szintén hozzájárulhatott ahhoz, hogy a 2021-es évben jelentősen magasabb volt a fertőzött gyerekek száma 2020-hoz képest. A haláloki statisztika készítését a KSH végzi, amely a 2021-es év vonatkozásában majd csak 2022 őszén lesz elérhető, de az NNK tájékoztatása szerint 2021-ben a halál pillanatában 16 gyerek volt Covid-19 fertőzött, 2020-ban ilyen gyerek nem volt.

Itt kell megjegyezni, hogy bár a Covid-járvány idején nem ezen az adaton volt a fő hangsúly, de a házi gyermekorvosi praxisok évek óta meglévő problémája 2021-

ben tovább romlott. Évről évre egyre több gyerek nem jut hozzá a lakóhelyén házi gyermekorvosi, de még házi-orvosi ellátáshoz sem. Amíg 2016-ban a házi gyermekorvosi praxisok 5%-a volt betöltetlen, addig 2020-ban 10%, s ugyanez a tendencia figyelhető meg a sima házi-orvosi praxisok esetében is. 2020-ban, a Covid-19-járvány első évében 102 021 fő 0–18 éves korú gyermek nem fért hozzá helyben semmilyen házi-orvosi ellátáshoz.

De a gyerekek egészsége sem csak a betegségek hiányát vagy a fizikai jóllétet jelenti. A sok bizonytalansággal, valamint a védekezés miatti szigorú korlátozásokkal terhelt időszakban jelentősen romlott a népeség, így a gyerekek mentális egészsége is. A koronavírus-járvány következményeként 2021 őszére megnőtt a gyermekpszichiátriai esetek száma, s növekedett az önsértő és szuicid kísérletek száma is.²⁴ Kutatási eredmények alapján a szülők 67%-a szerint gyerekeiket szokatlan fáradtság, 65% szerint tartós szomorúság- és ürességérzés, 53% szerint alvászavar jellemezte. A szülők többsége szerint a gyerekek számára az okozta a legnagyobb nehézséget, hogy a korlátozások miatt nem találkozhattak a barátaikkal, illetve nem voltak szórakozási lehetőségek számukra.²⁵

2021-ben tehát a gyerekek mentális egészségét minden területen komoly kihívás elé állította a második éve zajló koronavírus-járvány, amit tovább fokozott, hogy sok korábbi személyes tevékenység is az online térbe szorult, aminek eredményeképp a gyerekek az addiginál is több időt töltöttek képernyő előtt. Bár a gyerekek körében korábban is népszerűek voltak a videójátékok, ez az időszak még inkább ráirányította a figyelmet a gyerekek ilyen jellegű tevékenységére. Egy kutatás eredményei szerint a gyerekek háromnegyede hetente játszik, harmaduk pedig naponta, ami átlagosan heti nyolc játékkórát jelent.²⁶ Ezért nagyon fontos odafigyelni a digitális eszközök hosszú távú hatásaira is, mivel a masszív eszközhasználat a 2010 után született alfa-generáció esetében már hatással volt az érzékelésre is. A mentális és fizikai egészséget a bántalmazás, erőszak is egyértelműen befolyásolja – az egyik leggyakrabban sérülő gyermekjog a Gyermekjogi Egyezmény 19. cikkelye, amely az erőszakmentes gyermekkorhoz való jogot írja elő.

Ezen a területen, bár látványosan csökkent a *veszélyeztetettként nyilvántartott gyerekek száma* (2020-ban 2019-hez képest: 174 413-ról 162 985 főre), ennek oka feltehetően az volt, hogy a járvány okozta válság miatt lecsökkent a jelzések száma, és a gyermekvédelmi intézményeknek csak korlátozott lehetőségei voltak a terepmunkára. Ha a hatósági intézkedéseket is igénylő veszé-

²⁴ <https://www.egeszsegkalauz.hu/betegsegek/psziches-betegsegek/ezert-van-telthaz-magyar-a-gyermekpszichiatrian/02105eh>.

²⁵ <https://unicef.hu/igy-segitunk/hireink/kutatasi-eredmeny-a-magyar-szulo-k-fele-szerint-romlott-a-gyerekek-mentalis-egeszsege-a-jarvany-alatt>.

²⁶ A Good Gamer felmérést a Generali a Biztonságért Alapítvány (GABA) megbízásából az eNet készítette abból a célból, hogy feltárják a gyerekek videójátékozási szokásait, és a magyar szülők felelős videójátékozás témáiról való gondolkodását. Az online kérdőívett több, mint 800 szülő és közel 600 gyermek töltötte ki.

²³ 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről.

lyezettettségi ügyek számát nézzük, azok valamivel kisebb mértékben csökkentek, 31 718-ról 30 661-re. Ez jelzi, hogy a súlyos, a gyermek közvetlen veszélyeztettségét jelentő ügyek a koronavírus-járvány ellenére is eljutottak a gyermekjóléti szolgálatokhoz és központokhoz. 2020-ban 17 930 olyan kiskorú gyerek szerepelt a gyermekvédelmi nyilvántartásban, aki elsődlegesen családon belüli erőszak, családi konfliktus miatt volt veszélyeztetett. 3499 gyermek esetében fizikai bántalmazást, 3078 gyermeknél lelki bántalmazást, 778 gyermek kapcsán pedig családon belüli szexuális bántalmazást tüntettek fel a veszélyeztetettség fő okaként. A szexuális bántalmazás miatt veszélyeztetett gyerekek száma az elmúlt három évben folyamatosan nőtt. 12 376 gyermeket fizikai és 6 220 gyermeket lelki elhanyagolás miatt ítélt veszélyeztetettnek a gyermekvédelem rendszere. Iskolai bántalmazás 803 esetben szerepelt veszélyeztetettségi okként.²⁷

2021-ben a gyermekekkel szembeni bántalmazások területén komoly közéleti viták, és szimbolikus gesztusként (és reméljük, majd tényleges előrelépésként is) értékelhető események is zajlottak. 2021 nyarán a *Magyar Katolikus Püspöki Konferencia* nyilatkozatot tett közzé²⁸, amelyben „a leghatározottabban elítéli a gyermekbántalmazás minden formáját”, hangsúlyozza, hogy fejleszti saját gyermekvédelmi rendszerét, és felsorolja, hogy milyen reakciókat nem tart hasznosnak a Katolikus Egyházhhoz köthető visszaélés-esetek nyilvánossága kapcsán.

A gyermekbántalmazásokkal kapcsolatos szektorális reakciók közül 2021-ben kiemelkedett még a *Magyar Úszósövetség decemberben kiadott jelentése*²⁹ a Turi György edző múltbéli módszereit vizsgáló bizottság megállapításairól. A jelentés az alábbi észrevétellel kezdődik: „Bár a MÚSZ jelenlegi elnöke és vezetése nem tehető felelőssé a múltért, az egyetemes úszósport nevében bocsánatot kér az áldozatoktól.”

Összegzésül megállapítható, hogy 2021-ben komoly kihívást jelentett a gyerekek számára a koronavírus-járvány, és annak hatása a mentális és fizikai egészségükre, oktatáshoz való jogaik érvényesülésére és a bántalmazással való veszélyeztetettségükre. Ezek az új nehézségek a régtől húzóódó strukturális problémákra rakódtak rá az oktatás, az egészségügy és a gyermekvédelem területén. Ilyen helyzetben a gyermekjogok érvényesülésére érdemes kiemelt figyelmet fordítani, és valódi lépéseket tenni a jogvédelem érdekében kormányzati, igazgatási és szakmai szinten is.

Összegzésül megállapítható, hogy 2021-ben komoly kihívást jelentett a gyerekek számára a koronavírus-járvány, és annak hatása a mentális és fizikai egészségükre, oktatáshoz való jogaik érvényesülésére és a bántalmazással való veszélyeztetettségükre. Ezek az új nehézségek a régtől húzóódó strukturális problémákra rakódtak rá az oktatás, az egészségügy és a gyermekvédelem területén. Ilyen helyzetben a gyermekjogok érvényesülésére érdemes kiemelt figyelmet fordítani, és valódi lépéseket tenni a jogvédelem érdekében kormányzati, igazgatási és szakmai szinten is.

²⁷ Gyermekjogi Jelentés 2021. Hintalovon Alapítvány, 24. o.

²⁸ <https://katolikus.hu/cikk/az-mkpk-kozlemenye-94508723>.

²⁹ https://musz.hu/wp-content/uploads/2021/12/musz_1210_bizottsag.pdf.

GYERMEKI JOGOK, SZÜLŐI FELELŐSSÉG ÉS GYERMEKVÉDELEM

MÁSODIK, AKTUALIZÁLT KIADÁS

A gyermekközpontú gondoskodás és védelem elmélete, gyakorlata

SZERZŐK: Filó Erika, Katonáné Pehr Erika

ÁRA: 9000 Ft

A gyermekvédelmi szakemberek számára nélkülözhetetlen kézikönyv címében jelzett hármaskötet a könyv stabil alappillére. Tartalma egyértelművé teszi, hogy a szerzők komplex módon közelítik meg a gyermekek védelmét, bemutatva a gyermeki jogok elméletét és érvényesülésének gyakorlatát, a szülői jogok és kötelességek tartalmát, valamint a gyermekvédelmi rendszerben végbement szakmai változásokat.

A kötet a gyermekvédelmi rendszert alapvetően meghatározó és többször módosított gyermekvédelmi törvény mellett feldolgozza a Polgári Törvénykönyv megújult Családjogi Könyvét, valamint a Gyermek jogairól szóló Egyezményt. Ugyanakkor a hazai jogszabályokon kívül egyre jelentősebb a nemzetközi normák szerepe is, ezért az ENSZ, az Európa Tanács, valamint az EU jogforrásaira szintén kitérnek a szerzők.